

55 zapamatovali;^{a)} Hus však zpozorovav to hned od něho odešel. Potom po
Husově odchodu řekl mistr Mikuláš z Podvíní k svědkovi: „Proč jste mu nic
neřekl?“ Odpověděl: „Chtěl jsem od něho slyšet více takových řečí.“

60 ^{a)} To jsou ti, kteří když se vysloví chléb, hned to chápou o chlebu hmot-
ném, uhněteném v hmotné díži. – ^{b)} Vždyť i mistr Sentenci by to byl rád
zvěděl! – ^{c)} jako Jidáš – ^{d)} na Řehoře a Mikuláše – ^{e)} aby mne mohli pozdě-
ji obžalovat.

Ó lstivý člověče! Jestliže jsem promluvil zle, proč jsi toho chtěl slyšet
více a nenapomenuls mě jako bratra? Zachoval ses jako přítel ústy, ale
jako lstivý nepřítel v srdci. Po tolik let jsi nosil ve svém srdci lest!

65 Dále udává, že *když mistr Hus psal svá kázání, nazval papeže Bonifáce
kacířem.*

Ukaž, krivý svědku, v kterých kázáních jsem napsal, že papež Bonifác
je kacíř? Tohle jsi dosvědčil, aniž jsi byl tázán, a lhal jsi, aniž jsi našel
psaný doklad. Nenalezneš zajisté v mých spisech, že bych některou osobu
70 kaceřoval, leč bych tak někoho nazval podle úsudku svatých nebo řekl po-
všechně: „Kdo provozuje svatokupectví, ten je kacíř“ anebo: „Kdokoli se
zatvrzele protiví Písmu svatému slovem či skutkem, ten je kacíř.“

9 *Ondřej z Brodu*: mistr a profesor na pražské universitě, od r. 1409 kanovník
u sv. Víta, v l. 1412-1418 kanovník vyšehradský, zprvu přítel, pak odpůrce Husův,
zemřel r. 1427 v Lipsku jako uprchlík z husitských Čech – 12 *list*: míněn Kutnohor-
ský dekret, vydaný Václavem IV. 18. ledna 1409 – 19 *Jan Eliášův*: profesor boho-
sloví na pražské universitě, v letech 1398-1426 kanovník u sv. Apolináře – 44
Přijmu chléb nebeský...: čte se na závěr kánonu mše – 47 *v dobré milosti neb v dobrém
daru ostává chléb*: napsáno česky v latinské odpovědi – 56 *Mikuláš z Podvíní*: žák
Ondřeje z Brodu, od r. 1401 mistr svobodných umění, od r. 1409 oltářník (kněz usta-
novený k oltáři) v Týnském kostele, po r. 1418 farář v Řisutech – 59 *mistr Sentenci*:
Petr Lombard, autor čtyř knih Sentencí, nejrozšířenější učebnice bohosloví ve stře-
dověku; cit. místo srov. kn. IV, distinkce 11,4 – 60 *na Řehoře*: snad to byl Řehoř
Lvův, universitní mistr – 65 *papeže Bonifáce*: Bonifác IX. byl papežem v l. 1389-1404

KNÍŽKY O SVATOKUPECTVÍ

Přízeň králova, o kterou se Hus opíral v boji s církevní hierarchií, nebyla tak
silnou oporou, jaké bylo třeba v tak odvážném zápase. Církvi se podařilo ji zlomit.

Papež Jan XXIII. vyhlásil v září r. 1411 křížovou válku proti neapolskému
králi Ladislavovi a všem, kdo by se jí zúčastnili nebo na ni přispěli, byly slíbeny
plnomocné odpustky. Nastal trh, v němž se s odpouštěním časných trestů za hříchy
a stejně tak i s nejrůznějšími církevními hodnostmi a úřady kupčilo jako s hmotným
zbožím. Na konci května r. 1412 byl tento trh zahájen i v Čechách. Hus a jeho pří-
vrženci nastoupili nesmiřitelný boj proti prodeji odpustků samému i proti praxi,
kterou v Čechách řídil papežský plnomocník, pasovský děkan Václav Tiem. Hus

proti odpustkům vystoupil na universitě i v Betlémské kapli. Došlo k bouřím, v nichž pražský lid přinesl tři oběti na životech (tovaryši Martin, Stašek a Jan byli popraveni pro odpor proti prodeji odpustků) a universita i Husova strana ztratily oporu v králi. Václav IV. odmítl postavit se za protest university, schválil prodej odpustků a postavil se proti pokrokovým mistrům i tím, že vyslovil souhlas s odsouzením Viklefa a jeho učení. Hus se však pustil do zápasu podporován jen nejvěrnějšími příznivci, ale opíraje se o lid, a to i proti vůli královské moci. Protože byl stížen klatbou a Praze hrozily represálie, z příkazu krále opustil v listopadu r. 1412 Prahu.

Mimo Prahu se Husova činnost, dosud rozdělená mezi universitu a kazatelnu, soustředila k lidu. Pro venkovský lid konal kázání a pro své pražské posluchače, nemaje možnost na ně působit z kazatelny, napsal řadu českých spisů. Z nich je třeba položit na první místo traktát *Knížky o svatokupectví*. V tomto spise Hus nerozlišuje pouze otázku prodávání náboženských úkonů a hodnotí za peníze, ale podrobuje ostré kritice celou římskou církev a tím i soudobou společnost. Protože vyzývá k odporu proti soudobému svatokupectví, hlásá vlastně v náboženských výkladech nutnost boje za sociální požadavky.

KAPITOLA 7

Kterak faráři a třídníci také svatokupectvím hřeší, z prvních řečí a z jich skutkuov muož shledáno býti. Neb muož býti svatokupec, vstupuje v farářství, jako dříve řečeno, když pro vzácnost světskú, pro sbožie neb pro rozkoš tělešnú a snad nehodný pro hříechy jiné a pro neumění k spravení lida vstúpí v farářství; a opět, dá-li penieze neb které dary, neb slúží-li pro to, neb mocí dosiehn-li, neb pro přiezen tělešnú vezme-li, tak vstúpe jest svatokupectvím poražen, neb má vůli zlú k směnění neduchovní věci za duchovní, a to jest svatokupectví. Dal-li jest penieze papežovi, biskupovi neb jinému člověku, tehdy jest velmi zjevné šimonstvie, neb dal jest penieze, jako Šimon podal, aby měl moc klásti ruce na lidi, jako v zpovědi, ve křstu, v svátosti kladení, neb to sluší na faráře, a tak jest svatokupec. A tak jest to svatokupectvie hrubé, že jiných svatokupectví neváží lidé, jedne to; ale když darem jiným neb službú neb náramnú prosbú neb mocí vejde nehodný, pro sboží a pro život tělešný přijme faru, toho neváží! Ale světi váží, jenž sú duchem svatým naučení, a zvláště sv. Řehoř, jakož jest napřed řečeno. A o tom hrubém peněžitém svatokupectví die takto: „Kněz, obdržie-li kostel penězmi, netoliko buď kostela zbaven, ale i kněžství buď oblúpen!“ Ó sv. Řehoři, zbav je nyní kosteluov a oblup od kněžství, i ostanef málo farářov!

Neb ač sú kteří nedali peněz papeži a patronóm, t. podacím pánóm, ale dali sú od stvrzení biskupóm neb jich úředníkóm; neb nechť jim dáti curam animarum, t. moci nad dušemi duchovnie, jedne ač dadí penieze. I není-li duchovní věci v tom prodání, že nemá moci křtíti, zpoviedati, kázati a lidi z hříechov vésti, jelíž jim dá penieze? Divná věc! Pán dá knězi moc k požívání almužny tělesné bez peněz, aby jsa jí živ lidi vedl k spasení, a duchovní nechť dáti moci duchovnie, jíž by bližním na dušech prospíval!

Ale tu sem slyšal od jednoho mistra svatého písma omluvu, když sem jednomu knězi radil před jeho pánem, jenž mu dal pro buoh kostel, aby peněz za potvrzenie nedával, že řekl ten mistr: „Co ty mluvíš? Mají mu 30 darmo psáti? Proč by nedal?“ Odpověděl sem jemu: „Netřeba jest písma, jedne spatřiti kněze, jest-li života dobrého a obyčejóv ctných, takže má od lidí dobré svědeství; a že není komu vědomí, by zle živ byl, a umí-li lid spraviti písmem, tehdy ve jméno boží poručiti jemu mají duše a řeči: „Jdi, kaž lidu slovo boží a buď sám prvé dobře živ; neb tak jest i Kristus apoštoly 35 poslal i apoštolé posielali sú jiné svaté.“ A pakli vždy co má jemu psáno býti, tehdy řku: „Mají mu pro pána boha napsati.“ Vece mistr: „Čím mají písaři živi býti?“ Vecech jemu, že arcibiskup má jim potřebu dáti, neb proto má několik tisúcov platu, aby úředníky potřebné choval k spravení a potřebě lida; neb nenie arcibiskupství nadáno, aby pýchu vedli v komonstvu a v mnohé čeledi nepotřebné k úradu, sboží pro boha nadané tratili a mařili. Tehdy rozhněva se ten mistr na mě a vece: „Ty vždy chceš, aby 40 po tvé vůli bylo!“ A já odpověděch: „Ne po mé vůli, ale po Kristově, jenž die: „Darmo ste vzali, darmo dávajte!“, a po vůli apoštolské a jiných svatých.“ A tak s hněvem necha mne.

45 A kdyby písař, jako sv. Řehoř položil, nic nežádal a tento, jenž kostelní moc přijímá, dal to z dobré vuole svobodné, tehdy by mohl vzieti. Pakli by vždy řekl, že písmo má zaplatiti, tehdy diem, že stane list za dva penieze. Zač tehdy musie dáti onen dvě kopě, onen pět, onen čtyři? Nemóž řeči v pravdě kto, by papier neb vosk neb písmo tolik platilo, a jiné věci mimo 50 ty nedadie, jedne moc duchovní. Kterakž muož řečeno v pravdě býti, by té moci za penieze nedali? A že list tak drahý nenie, to se ukáže, že když jej vezme, potom povrže jej v kútě neb v blátě.

Ale die kněz: „Jest mi kostel dán, a nechti mi moci dáti bez peněz; kterak mám učiniti?“ Odpovídám, jakož sem mnohé naučil, aby šel k arcibiskupovi a řekl: „Kněže, povolán sem, abych u toho kostela lid boží spravoval. Prosim také pro pána boha, daj mi požehnání, ať ten lid vedu boží cestú.“ Dá-liť, buď chvála bohu, přijma požehnání; nedá-liť a pošle tě mezi písaře, rci jemu: „Kněže, pán mě neb obec poslala bez peněz; také ty máš 55 mi dáti duchovní věc bez peněz. A že nechceš, aj jduť a chciť vzdáti těm, jenž sú mě poslali.“ A přijda před podací i die jim neb pánu: „Vy jste mi dali moc k té almužně i toho kostela, abych lid spravoval, a biskup nechce mi moci duchovní dáti bez peněz; proto vzdávám vám zase, nebť nechci svatokupectvím vjíti.“

65 Ale ihned proti tomu dieš: „Má-li to tak býti, tehdy nižádný neměl by peněz dáti, a úředníci nedopustí; když by každý tak učinil, nebyl by nižádný farářem.“ Tu diem, že by tak každý učinil, tehdy by musili úředníci bezděky je připustiti. Ale opět dieš: „Nedám-li já peněz, ale dá jiný.“ Tu diem, že chceš-li tiem duvodem se vymlúvati, tehdy se i kat i biřic i prázdna

70 žena vymluvie, neb každý z nich die: „Nebudu-li já katem, biřicem, ale bude
jiný; nebudu-li já kurvú, ale bude jiná.“ Ještě snad dieš: „Však jiní obecně
penieze dávají.“ A já odpoviem, že jiní obecně hřeši, avšak proto nemáš
ty hřešiti. Ještě dieš: „Však jest ten obyčej dávný.“ A já diem, že obyčej zlý
75 čím více trvá, tím větší pomstu od boha má, jakož potom dovedu. A divím
se, proč staršieho obyčeje dobrého svatých apoštolóv nedržíme, jež sú vzali
od Krista, když jim řekl: „Darmo ste vzali, darmo dávajte!“ A proč se
nebojí svatého Petra požehnání, kteréž jest dal Šimonovi řka: „Peniezi tvoji
budte s tebu na zatracení, žes se domněl dar boží za penieze míti.“ A také
že se nelekají malomocenství, které jest vydal sv. prorok Elizeus na Gezi
a na jeho hřišné plémě. A třetí že se nebojí kletby, kteréž sú světi vydali na
80 svatokupce. A konečně že se nebojí věčného zatracení.

Druhé muož býti farář svatokupcem, nutě lidi, aby dávali od křtu,
od zpovědi, od pohřebu, od božieho těla, od svatého oleje, od oddávaní
manželuov, od třidciti mši, od úvodu, a když nutí, nechtě zpoviedati, než
85 aby na kostel nemocný prvé nětco odkázal. A tůž cestú běží-li třiedník,
tehdy také svatokupčí, a zvláště také, když vezma biskupovu moc i velí
sobě dáti od zpovědi po groši řka: „Já sem musil dáti za list, také mi musíte
dáti!“ Ale viz kupčení velikého! Dá za list groš na deset lidí, a vezme od
každého groš, i zíšť devět grošuov na jednom groši! Pakli šacuje výše,
90 bohatější po dvú neb po třech groších, tehdy více, jakž kdy chytře umie,
zíšť. A tak prodává holubice v chrámu božím, udělav jeskyni lotrovú,
jakož napřed jest dovedeno, že holubice prodávají, kteří dar ducha svatého,
kladúce ruce na hlavu, za penieze dávají. A jeho výmluva, když die: „Já
sem musil dáti za list,“ to více ho viní než vymlúvá, neb žaluje na se, že jest
95 hřičem Šimonovým vinen, žádav moci a dav penieze, aby kladl ruce lidem
na hlavu rozhřešuje, aby brali odpuštění hřičov a tak i ducha svatého.
A nevím, čemu jest ten list, jedne aby penieze s obú strán brali. Ale takto
by mělo býti, že farář svatým úmyslem měl by říci biskupovi: „Kněže,
mámť lidi zašlé v hřichy veliké; daj požehnání, ať je rozhřešuji.“ A biskup
spatře, jest-li rozumný farář neb třiedník, měl by říci: „Dajť buoh požeh-
100 nání! Darmo si vzal, darmo dávaj! A věz, kněže, budeš-li žádati peněz od
zpovědi, žef nad tebu pomstím vedlé svatého ustavení.“

Olej svatý také dráže prodávají nad jiný olej, a to ne pro jiné, než že
jest svatý: někde dva groše, někde 12 peněz a někde groš berú. Pak za 30ti
105 mši obecně třidceti grošov berú; a snad jest památka Jidášova, jenž jest
prodal spasitele za 30ti stříbrných peněz. A někteří kněz toliko mši naběre
na se, že by na každý den pět nebo šest neb jich deset slúžil, za padesáte let
nemohl by jich vyplniti! Ale říekají: „Kterak mám učiniti, když přijde
kto ke mně a chce 30ti mši míti a prosí mě?“ A já odpoviem, že máš říci:
„Milý brachu, mše všechny na světě jsú tvé, jsi-li v milosti boží. A jáť sem
110 tak svěcen, abych, když mohu, vždy z boží milosti mši slúžil, takže nic více

jich nemám slúžiťi pro penieze, než co mám slúžiťi z milosti; pretože nemohuf se tobě, aniž mi sluší, zavázati. Jdiž s milým bohem!“ Ale viem to, že lakomému srdci bude těžko od sebe penieze pustiti; protože lakomí tieží, mohú-li trídčiti mšemi dvú neb tři člověků odbyti, druhé mohú-li kolektú, t. modlitbú, vlože ji ve mši, dosti za celú mši učiniti. A tak vrtí se sem i tam. Ale kněz ducha svobodného, nebera takých peněz na se, jest jist, že nesvatokupčí a nemá těch na duši obtížení. Protož když sú, ke mně přijdúc, dobří kněži tázali, kterak se mají v tom míti, řekl sem, aby se toho varovali. Pakli by prosil kto řka: „Prosím pro pána boha, vezmi tyto penieze a služ mi 30ti mši,“ neb kolik by jich jmenoval, aby jemu řekl, že „na penězích nechci mše slúžiťi, ani řádu ustaveného rušiti, protože nechci tvým penězóm.“ A die-li: „Ale vezmi pro boží milost penieze,“ tehdy vedlé svatého Jeronýma řeči, jest-li nuzen, aby vzal bez zavázání, pakli není nuzen, aby řekl: „Nenief mi potřebí, daj chudým nuzným, jako buoh přikázal.“

115 120 125 130 135 140 145 150

Á, kak těžce synové Mamonovi přijmú to naučení, neb sú daleko odpadli od Kristova přikázání, jenž die: „Darmo ste vzali, darmo dávajte,“ a od svatého Pavla správy, jenž die: „Majíce pokrm a oděvec, mějme na tom dosti! Neb kteří chtí bohati býti, padají v pokušení a v osídlo ďablovo a v mnohé žádosti i neúžitečné i škodlivé, jenž pohřžují člověka v zahynutie a v zatracení; neb kořen všech zlostí jest žádost lakomství, již někteří žádajíce poblúdili sú od víry a upletli sú se v mnohé bolesti. Ale ty, člověče, těch se věcí varuj!“ Tak jest položil sv. Pavel Timoteovi knězi a tak i nám. Protož ty, člověče boží, kněže, varuj se lakomství na všechny strany, a zvláště v duchovenství!

Ale die chudý kněz: „Jsem u faráře a nemám nic, jedne stravu. Kterak mám se odievati a kniežky sobě, abych mohl kázati, kúpiti?“ Odpoví k tomu David prorok řka: „Nikdy sem neviděl spravedlivého opuštěna, ani by siemě jeho hledalo chleba.“ A odpoví spasitel řka: „Najprvé hledajte království nebeského, a potom všechny tyto věci, t. pokrm a rúcho, budú vám přidány.“ Protož, milý kněže, člověče boží, vidiš-li, že lidu prospieváš, doufaj jeho svaté milosti, žeť tebe náha nenechá. A věrně sú faráři velmi v tom hanební, že svým bratřím, jenž jich práci nesú, dadí núzi trpěti, majíce míti to spolu ku potřebě tělezné; neb v pravé pravdě ten, jenž s lidem pracuje statečněj z milosti, jsa dobře živ, prospívá, ten jest hodnější póžitkóv, kterěz ten lid dává. A tak mnoho jest snad třídníkóv, jenž sú hodnější póžitkóv kostelních než jich faráři. A to svědčí spasitel řka: „Nerodte sobiti sobě ani stříbra, ani zlata, ani peněz, neb jest hoden pracovník pokrmu svého.“ A tak věrný, pracovitý kněz hoden jest i oděvu i pokrmu, a farář, nepracuje-li, není hoden, aby požíval, jedne ač by prvé pracoval a již nemohl neb jinú měl překážku hodnú vylúvaní. Protož die sv. Pavel k tesalonským měšťanóm: „Vy víte, kterak máte nás následovati, že nebyli sme k nepokoji mezi vámi, ani sme chleba darmo jedli od koho.“

A potom die: „Když sme byli s vámi, to sme vám rozkazovali, že nechce-li kto pracovati, aniž také jez.“ Ó, hybět kanovníkóm, farářóm, biskupóm
155 i jiným kněžím i prelátóm, jenž jedie, žerú, lokají, tučně se pasú, a v duchovenství nic neprospívají! Svátý Pavle, byť ti nejedli, kteřížť neprospívají, jistě mnozí by zemřeli, jedne ač za práci počtú hojně piti, neskrovné jedení a jiné tělestné utěšení; jakož sem slýchal, ani objedúce se říekají: „Ó, kterak mnoho trpíme pro cierkev svatú boží!“

160 Ale že v tom napřed řečeném svatokupectví mají výmluvu řkúc, že jest slavný obyčej, aby dávali za zpověd, za pohřeb, za svátost, za křest a tak za jiné věci posvátné napřed řečené, k tomu jest odpověd, že není obyčej slavný za ty věci dávatí penieze, ale brž svatokupecký, jako die Innocencius papež, že ani napřed, ani potom pro obyčej má co žádáno býti, neb svatokupectví jest. A opět die Ustavenie, že obyčej za ty věci dávatí svatokupecké kacieřství jest a prokleté. A opět die Ustavenie: „Za pohřeb a za oleje přijetí nižádný nuzenie neb trzenie se nepokúšej,“ aniž pod kterým kolivěk obyčejem hříechu svého kto braň; neb dávnost časov nemenší hříechov, ale větší. A mnějí, by z toho neb proto slušelo, že zákona smrti
170 z dávného obyčeje se domnívají, neznamenajice, že tím těžší sú hříechové, čím déle drží duši nešťastnú přivázanu. – Té řeči tento jest rozum, že mnozí položili sú sobě některý hříech v obyčej, že drží jej jako zákon, an jim jest k smrti věčné; a čím od dávnějí neb déle duši držie přivázanu k ďáblu i svázanu, aby tak jsúc v něm nic dobře nečinila, tím jest těžší ten hříech;
175 neb dávnost a obyčej hříecha nikdy nepolehčuje, ale obtěžuje. Protož, ktož kolivěk obyčejem hříech vymlúvá, ten by tím duvodem každý hříech vymluvil, a kdyby dóvod byl dobrý, vymluvil by i smilství řka: „Dávný obyčej jest smilnití!“ Jakož sú sodomští muži svátému, když jim řekl, aby němým hříechem nehřešili, odpověděli řkúce: „Aby s námi bydlil, přišels
180 k nám, ne aby zákon dával!“ A pohříechu nyní vymlúvají smilství řkúce, že jest přirozeno, ale lží, neb nižádný hříech ani zlost protivná ctnosti není přirozen ani přirozena, ač člověk svým přirozením jest více k jednomu hříechu přichýlen než k druhému. A tak obecně lidé jsú k smilství přichýleni, jeden více než druhý, též k hněvu.

185 Protož to pomni dobře, že ani obyčej, ani přirození, ani přichýlnost muož vymluviti, aby hříech hříechem nebyl, ač přirození a přichýlení z přirození jednomu člověku více než druhému obtěžuje neb něco oblehčuje hříech. Tak někto má srdce hotovější než druhý, a ten prchne a druhý také bude se hněvati; protož ten tak prchna lehčejé shřeší, položieci rovné jiné
190 příčiny. Též jest v smilství. Někto má tělo velmi bujně z přirození, a druhý ne tak; protož prvý klesna móž lehčejé shřešiti dopustě se, ale vždy smrtečně smilstvem shřeší. A poněvadž hněvu a smilství nemuož obyčej dávný vymluviti, kterak muož vymluviti svatokupectví? Protož velmi zlý mají obyčej světšti i duchovní, jenž se obyčejem z hříechu vymlúvají, Čechové

195 řkúce: „Ej, však od staradávna tak jest.“ A Němci, uvedúc zlý obyčej, i nechti nikoli ustúpiti řkúc: „Ist unzer rech,“ t. řkúc: „To jest naše právo.“ A tak sú lidé na tom zpolehli, že těch obyčejóv nikoli nechti ustúpiti a bráni jich do smrti; a týmž obyčejem bráni svých ustavení více než zjevného přikázání pána boha.

200 Ale věrní křesťané varují se všech obyčejóv, jenž sú proti obyčejóm jich spasitele a proti jeho radě neb proti přikázání; a uzří-li který obyčej, an jest proti pravdě, ihned jej zavrhu. Protož die sv. Augustin: „Darmo někteří, jenž rozumným dóvodem jsú přemoženi, nám předkládají obyčej, jako by obyčej větčí byl než pravda, aneb aby v duchovních věcech nemělo býti
205 následováno to, což lepší od ducha svatého zjevno jest.“ Mieni ten svatý, že darmo se bráni lidé zlým obyčejem, jako by byl hodnější než pravda. Však rozum přemáhá, že pravda má přemoci obyčej. A opět když co dobrého se děje v duchovenství a duch svatý ukáže nětco lepšího, tehdy máme ihned to přijíti. Opět die sv. Augustin: „Více pravdu než obyčej máme následovati, neb rozum a pravda obyčej vždy vyhánějí.“ Také sv. Cyprián, veliký mučedlník a biskup, jehož velmi chválí sv. Augustin, ten die: „Obyčej bez pravdy starý blud jest; protož opustíc blud jděmež po pravdě!“ A opět die: „Ne člověčí blud má následován býti, ale boží pravda.“ A sv. Ambrož die: „Noviny všechny, kterých jest Kristus neučil, potupujem.“ A sv.
210 Isidor die: „Obyčej zlý zákon boží a rozum přemáhají.“ A sv. Řehoř die: „Poněvadž Pavel die: Založení jiného nižádný nemuož položití mimo to, kteréž položeno jest, jenž jest Kristus Ježíš, tehdy dóvod jest, že kde Kristova není založení, že tu není dobrého činu stavení.“ To sv. Řehoř.

Aj, teď máš velikých svědkóv mnoho, že nižádný zlý obyčej kterak
220 kolivěk dávný nemá držien býti, neb každý taký jest proti bohu, proti jeho zákonu a proti rozumu. A že nemuož nižádné dobré stavení býti, kdež Kristus není založení, a že Kristus založil jest, aby duchovní věci dávali darmo pro spasení, řka: „Darmo ste vzeli, darmo dávajte,“ protož ďáblovo jest zpětné založení, jenž die: Darmo nedávajte, ale beřte! Máte křest,
225 zpověď, olej svatý, svěcení, mše i rozhřešení, pohřeb, modlitby i vigiljí, prebendy, oltáře, kostely i kázání, těla božieho dávaní i biřmování, v zákon přijímaní i stvrzení, odpustky i súdu vydání, to vše prodávajte! Sami ste kupovali, nemuožte darmo dáti. A naplňte mi tato slova: Darmo nižádný nedávaj, neb nižádný jest darmo nevzal. Tak radí ďábel, jenž jest obyčej
230 nehodný ustavil, aby kněží darmo daróv ducha svatého nedávali, ale aby napomínali, cenili, prodávali i pro ně lidi pohonili. Protož ten zlý obyčej má rušen býti. A kterýž kolivěk obyčej sjednává se s zákonem Kristovým, ten jest slavný, velebný a chvály hodný a toho nižádný nemá bořiti. Neb jakž by jej bořil, kterak by proti Kristovi nebyl? A držel by neústupně proti
235 Kristovu obyčejí, kterak neupadl v kacieřství? A že tento obyčej Kristóv jest slavný, aby knězie darmo dary ducha svatého dávali, za ně ani napřed,

ani potom nenutili, protož tomu obyčejí odporný obyčej jest zlořečený. Protož, věrní kněží, netbajme, coť jiní mluví, ale coť Kristus prikazuje, to plňme. Daro dary boží dávajme, neb jsúc dobře živi a tak dávajíce, od
240 něho nesmírně lepší odplatu vezmeme po své smrti.

Kterak také kněží, kanovníci neb faráři zle utracují almužnu pro boha danú? Jeden obyčej jest, že přátely nadávají, aby lidé mněli, že sú urozeni; a druhdy jiným dávají než přátelóm, aby z jich rodu byli nazváni. A tudy velmi zavrzení v světě bývají povýšeni; a druhdy otców svých a jiných
245 chudých přátel se odříekají aneb stydie se jimi. A že přátelóm pomáhají, jako prvé sem řekl, mají ten dóvod, že z přirození i z božieho prikázání má více člověk milovati otce a máteř a příbuzné nežli jiné. A ten dóvod mnohými hýbá, aby mnoho jeden shrabal obroków, jakož sami znají řkúc, že to přijímají, aby mohli chudým přátelóm pomáhati. Ale to velebení v světě
250 tupí víra pána Ježíše Krista, neb ač Kristus jest člověk najdůstojnější, však ráčil jest se naroditi z chudého pokolenie. Neb kto sú byli zavrženější než synové israhelští čtyry sta let v Ejiptě a více, jakož písmo ukazuje, takže i Kristus i David, otec jeho, jsú z lidu zavrženého urozeni! Avšak Kristus byl jest najšlechetnější a David také šlechetný v ctnostech a tak dóstojný;
255 ale svět toho neváží, ale zamítá. Neb kto jest v Starém zákoně nad Davida ušlechtilejší král, ač jest byl z mládi pastýřem a v svých otcích v Ejiptě zavržený sluha, jakož z písma se ukazuje?

Protož co člověku, a zvláště knězi jest prospěšno, že chlubě se rodem aneb nejsa urozený podlé světa, i chce slúti urozený? I zdali nemní, by těžce
260 nehřešil, stydě se svým pokolením a chtě se chlubití cizím lživě? Aj, Kristus die: „Kto miluje otce nebo máteř“ (a ovšem dálejší přátely) „více než mě, není mne hoden.“ Protož tací, jenž z pýchy předkládají v milování nad Krista své přátely, nejsú praví Kristovi následovníci. A poněvadž pod velikú pomstú všichni Krista máme následovati a on, jsa najvyšší biskup a všemohúcí, nezbohatil jest v světě matky své tělestně ani přátel svých zvlášt-
265 ních, ale nechal na čas v znamenité chudobě trvati, kakož tehdy následuje kněz Krista, jenž své přátely bohatí? Opět, jakož světi praví, coť kněz má nadání, že to jest chudých almužna; protož nesluší, aby odtrhna od chudých jich almužny své přátely bohatil. A tak máš, že kněží hřeší, když přátely
270 své kostelním nadáním bohatí. Pak k dóvodu, když die: „Z přirození i z božieho prikázání má člověk více milovati otce a máteř a jiné přátely více než cizí,“ tu muož býti odpověď, že jest-li otec neb máteř neb jiný přítel nuzný a božieho milovník zákona, tehdy kněz muož z milosti boží pomoci jemu, aby núze netrpěl. Ale to jest daleko od zbohacení a od pýchy povzdvi-
275 žení, neb by již učinil tak vedlé božieho prikázání.

Ještě jinými obyčejí hřeší kněží. Prvý obyčej jich, že krmí mnohé pochlebníky, aby je chválili, že sú štědrí, a zovú bohaté proti tomu Kristovu naučení, jenž die: „Když činíš oběd neb večeri, nerod volati přátel a boha-

tých!“ Druhý obyčej, že chovají čeled nepotřebnú úradu kněžskému, jako
280 střelcív, komorníkív a mnoho panoší. Třetí obyčej, že kupují mnoho nepotřebných orudí, jako mísy stříbrné, koflíky, lžice, polštáře a lože pyšné a jiné věci mnohé. Čtvrtý obyčej, že stavějí domy přílišně nákladité, boří dobré, v nichž by mohli dobře bydleti, a stavějí jiné; a jakž se nebude líbiti, ihned oboří a jiné náklady učiní. Ale oboří-li se co v kostele, toho netbají,
285 by opravili, ale chudé lidi pudí, aby naložili. Pátý obyčej, že chovají koně krásné a přípravu pyšnú na ně strojí a pak psuov mnoho lovčích, jimiž chudých almužnu maří.

I muož znáti člověk velmi hlupý, že těch lichých pět obyčejív neostavil jest kněžím spasitel a že úradu kněžskému nic nejsú pomocni, ale brž že sú
290 svazkové ďablovi, jimiž je víže a pudí ku pyše a vede je jako slepé k zatracení. A tak sú ty sluhý ďablový duchovní slepotú poraženi, že když jich otieže: „Proč tak činíte?“, odpovídají, že svět neb čest světská chce tak mítí! A poněvadž ďábel mnoho lepší jest než ta čest světská, byla by něco ozdobnější a pravější odpověď, by řekli, že ďábel chce tak mieti. Protož kto
295 tak odpověď dává, ten ihned bláznivě zná, že jest přemožen od ďábla, že tak na obranu svého hříecha přivodí svět, jímž ďábel zlého požívaje přemohl ho; neb to víme, že ďábel světem a tělem proti nám bojuje. Protož jako člověk nemá omluvy z smilství řka, že tělo tomu chce, též nemá omluvy řka, že tomu svět chce. Neb podobná-li by byla omluva rytieři před jeho králem,
300 kdyby dal se jieti volně nepřieteli jeho a král by ho otázal řka: „Proč si se dal jieti?“, a on by odpověděl, že nepřietel chtěl tak mieti? I jest velmi divné, že lidé sú tak oslepeni, že svých nepřátelív plní vuoli, slůžice ďáblu, světu a tělu pro velmi marnú odplatu, t. pro chválu světskú, za níž se vleče jiná odplata, jenž jest odlúčení chvály věčné radosti a zatracenie s ďábly
305 v ohni, v temnosti, v tesknosti a v neskonalé bolesti. A čím více kto a marnější záduší utracuje, tím více bude, ač se nepokaje, múky trpěti věčného ohně.

A kterak se vymluví kněží, kteří kolivěk v smilství záduší hanebně
310 tratí, připravující krásnější své kuběny, kněhně neb ženimy než v kostele oltáře a obrazy, dávající jim sukně, pláště i kožichy, berúce desátky chudých i ofěry! A tak již v obyčej sú své smilstvo položili, že již bez studu ženy mají, někteří pokrytě nazývající je sestrami – a sestře-liť smilství odpustí, jakož i písmo i vobyčej ukazuje? A není, kto by poželed statečně té veliké nehody! Starší neopatří, neb by musili prvé sami téhož nechati; páni
315 netbají, neb druzí sami tak živi sú, a někteří pro přízeň tělestnú; a jiní, ač jim žel, ale mní, by nebyli povinni polepsiti; a někteří počnúce odpadnú, s jedné strany že se bojí póhonuov, s druhé strany že prelátové ihned zlosyny propúštějí; a pak lid osadní, ten aneb nedbá aneb nesmí, aniž umie se proti zjevné zlosti statečně postavití. Ale měli by učiniti vedlé Kristova prikázaní:
320 najprvé niekoľiko jich neb pán podací napomenúti kněze; neuposlúchal-li by,

potom měli by všickni sjíti se a říci jemu, aby pohoršení vyvrhl; pakli by toho učiniti nechtěl, ale aby se ho varovali jako zjevného hříšníka a pekelníka – tak jest Kristus přikázal. Nadto ještě vznesli by na biskupa, aby to opravil; nedbal-li by biskup, tehdy nedati jemu desátkov, aniž mše jeho slyšeti, neb jest ustavení, aby nižádný neposlúchal mše kněze, o němž vie 325 bez pochyby, že má ženimu neb kuběnu; a to ustavenie jest pod kletbú vydáno, ne by mše nebyla svatá, ale aby kněz neslúžil neduostojně a lid aby nebyl účasten hříechu jeho. Pakli by to vše nepomohlo, neb snad by neslúžil, jakož to činí, a měl by dosti jísti bez jich dávaní, ale učiniti mu, jako při- 330 kázal sv. Pavel o smilníku, o němž die sv. Jan Zlatoustý, že pravie o něm, že jest byl kněz. Co přikázal Pavel? Řekl: „Vymette starý kvas!“, míně toho smilníka; neb die napřed: „Toho, jenž tak jest učinil, ve jméno pána našeho Ježíše Krista sberúce se, a v tom duchu s mocí pána Ježíše dáti takového šatanu v trápení těla, aby duch spasen byl v den pána našeho Ježíše 335 Krista.“

Aj, teď dal sv. Pavel naučení, kterak smilníka zjevného všickni spolu vyvrci z sebe mají jako starý kvas. Ale že říekají lidé: „My můzem bez toho dobře býti, co nám do toho? Nám to neškodí!“, ihned die sv. Pavel: „Nenie dobrá radost vaše. Nevíte, že malý kvas, t. málo kvasnic, všechno těsto 340 ruší? Vymette starý kvas!“ – Aj, teď ukazuje, že nedobře sú byli radostni trpiece toho; neb od něho byli sú nakvašeni, t. jeho hříechem zprzněni, jsúce účastni, že sú netbali. Protož dí jim sv. Pavel: „A vy ste se naduli, t. netbajíce, aby vyvržen byl z prostředka vás, jenž jest to učinil.“ I kterak móż pán a osada vymluvena býti, když netbá, aby taký protivník boží zlosti své 345 neopustil, jímž jiní svého hříechu brání a na něho zřiec též hřeší? Apoštolové Kristovi ustanovili, aby knězem nebyl ten, kterýž by po křtu smilství se dopustil, a také kněz, dopustě se smilství, aby kněžství zbaven byl; a pak apoštolští náměstkové, biskupové, sami smilní a jiným smilství nebrání! Jakýž otec, takýž i syn; syn dá a otec vezme penieze, aby syn ženimu měl; 350 onen prodává hříech a tento kupuje, kopu do roka od ženimy. A v Moravě, když, jakož praví, kopu farář dával od kolébky, protož převzděli tomu platu cunabulales, česky pokolebnie. A v Uhřiech platí každý farář od dietěte, a čím jich více má, tím více biskupovi peněz dá. Tak sú mi pravili, kteříž sú v Uhřiech bývali. I mají ti slúti pastýři, lúpíce ovce Kristovy a nakládajíce na ďablovy kurvy? Berúce sboží od lidí, almužny a desátky a obětují je ďablovi! A majíce napřed jíti a vésti lid po Kristovi, i vedú zlým příkladem v hrdlo ďablu! Majíce za se i za lid dóstojně bohu tělo Kristovo obětovati, i smějí jako Jidáš, zrádce nevěrný, neduostojně jeho svaté tělo přijímati! Běda, běda pastýřóm takým, vpravdě zlodějóm a lotróm a hltavým 360 vlkóm! A neviem, kterak těch cierkev svatá pozbude, nepřičiní-li se k tomu obec tím řádem, jakož jest Kristus a sv. Pavel položil. Dajž milostivý spasi- tel, abychom všichni hříechov se varovali, oni ženim nechali a Krista

v ctnostech následovali, nechajíc zlého obrokův a sboží dobývání a též i zlého utracování a dávajíce lidu činy dobrými i slovem božím naučení!

365 Ještě vzpomenuch, že měněním far svatokupců, a najímaním v směnění mnoho chytrosti běží. A že vždy znova každému kostelu péči duší kupují, kto je z hříechu vymluví? Též že znajímá kostel i pase se v městě bez práce, a nájemník pilen jest, aby stříhl i zdobil ovce. Onde zakazuje třidceti mší, jednak zaprosí deset mší, jednak u kříže u Veliký pátek pět groší pro pět
370 jiezv Kristových položití velí, jednak tři libry vosku káže dáti bohu, a sobě vezme, aby prodal, jednak sviece krásné káže obětovati, aby mohl je přetočiti. Kdef se staví, dokud peněz, které má dáti z nájmu, neuhoní? Kristus die: „Zloděj nepřichodí, jedne aby kradl.“ Kto zloděj? Die Kristus: „Kto jinudy vstupuje nežli dveřmi, zloděj jest a lotr.“ Kterými dveřmi? Ježíšem.
375 Co j' Ježíš? Spasení. Protož ktož ne pro lidské spasení a své, ale pro své lakomství nájemníkem jest, zloděj jest a lotr. Ovcí nedbá, neb jemu nepřislušejí. Lotr lotru najal ovce; tento drží a dojí a onomu podává, a ten bez práce lúpežem se krmí! Ó, by někteří se z nich rozpomenul jako onen lotr na kříži, že Kristus bez viny své ovce vykúpil a pozelel řka: „My oba jsva
380 vinna, že sva ty ovce Kristovy tak kúpila!“

Ale die některý: „Musím najíti kostel, nemohu se u něho živiti.“ Ó blázne! Kterak bude pak se a tě nájemník živiti? Ještě lúpež naplní obě bříše! Opět die: „Nemohu u kostela seděti, musím u druhého obroka býti.“ Ó lakomče! Jednomu nemuožeš dosti učiniti, a pak smieš dva držeti? Opět
385 dieš: „Musím dvořiti.“ A já diem, že tak míniš ďáblu slúžiti. Jsi-li pastýřem, pas ovce a nechaj dvoření! Opět dieš: „Mám patrona zlého.“ A já diem: „Snad patron jest dobrý, a ty zlý; protož nechaj zlosti, sbud se s patronem i s ovcemi! Pakli patron jest zlý, tvá dobrota přemóž jeho zlost; pakli vždy nemuožeš přemoci, hledaj od boha a od dobrých lidí pomoci. Pakli vše
390 neprospěje, že lid snad není tebe hoden aneb ty lidu toho, vzdada beř se jinam! Pakli muožeš směniti s dobrým knězem – ale velmif jest nejisté měnění, ač by nebral stvrzenie za penieze –, směň se aneb usaď věrného kněze, ať s lidem pracuje, a ty jdi jinam kázat!“

A pak o nájmu neviem, kdy muož hodně býti, a to s obú strán. Farář,
395 nemohl-li by nikoli ostati s osadú svú, ale měl by dobrému knězi poručiti. Neb poněvadž doufá mu duší, z nichž počet má dáti najvyššímu pastýři, proč mu nedoufá bobkův ovčích? I neviem, kterak hodně móž najíti! Pak s strany toho, ktož najímá, neviem, by mohl jinak hodně najíti, jedne tiem úmyslem, že vida v lidu nedostatek v naučení slova božieho a vida nedostatek farářův a znamenaje, že by mohl prospěti, i uvázal by se v práci, ale
400 velmi se ostřiehaje, aby ho lakomství nikudy netáhlo, ani potom podtrhlo, a aby ničím nebyl ku pohoršení toho lidu – snad by tak neslůl před Kristem nájemník, ale pastýř. Neb by pásl ovce Kristovy příkladem dobrým a jeho slovem, varuje se hříechu na všechny strany a jsa pilen spasenie toho lidu.

1 *třídníci* zástupci faráře, střídníci (faráři si je najímali, aby za malou odměnu za ně konali jejich povinnosti); z *prvních řečí* z dřívějšího výkladu – 3 *pro vzácnost světskou* pro vznešené postavení v světském životě; *pro sbožie* pro majetek – 4 *k správení* k správě, k vedení – 5 *služi-li pro to* koná-li pro to (tj. pro odměny) služby boží – 6 *mocí dosáhne-li* dosáhne-li násilím; *pro přiezen tělestnú* pro příbuzenské vztahy – 7 *poražen zasažen* – 9 *šimonstvie*: zvláštní druh svatokupectví (simonia), podle biblického Šimona (Simon), který za peníze chtěl získat od apoštolů moc klást ruce na lidi a tak je osvěcovat duchem sv.; jsou jím podle Husa postiženi ti, kdo si duchovní hodnosti kupují; naopak *gezité* (n. jezité) tím, že duchovní hodnoty prodávají – 12 *jiných svatokupectví nevází lidé* nic jiného lidé za svatokupectví nepovažují – 13 *jedne jen* – 14 *vejde* nastoupí v úřad – 17-18: Hus cituje podle Dekretu Graciánova (srov. Friedb. 1, 358); *kněžství buď oblučen* nechť je zbaven hodnosti kněžské

20 *patronóm, t. podacím pánóm* patronům, totiž pánům, kteří mají právo obsazovat kostel, navrhovat církevní vrchnosti kandidáta na úřad faráře – 22 *curam animarum* (lat.) péči o duše; *jedne ač dadi* jen dají-li – 24 *jeliž až* – 25 *k požítvaní almužny tělesné* k užívání hmotného nadání, majetku

28 *pro buoh* pro slávu boží, zadarmo – 31 *spatřiti kněze* přesvědčiti se o knězi – 32 *není komu vědomí* není nikomu známo – 33 *spraviti* poučiti – 34 *prvé* dříve, především – 36-37 *vece... vecech* (aorist) pověděl... pověděl jsem – 37 *potřebu* čeho potřebují (k životu) – 39 *nadáno* opatřeno penězi; *v komonstvu* v jzdnicích zástupech – 40 *nadané* udělené; *aby tratili* aby utráceli – 43: Mat. 10,8

45 *položil* uvedl, vyložil; *kostelní* církevní – 47 *stane* bude, bude stát – 48 *tehdy* tedy – 49 *kto* nikdo; *by platilo* že by stálo – 52 *povrže* odvrhne, zahodí

59 *chciť vzdáti* odevzdám, vrátím – 60 *před podací* před patrony (v. pozn. k ř. 20) – 61 *k té almužně* k tomu obročí, důchodu

66 *by* kdyby – 67 *bezděky* proti své vůli – 68 *prázdna žena* nevěstka – 73 *pomstu* trest; *dovedu* dokáží, ukáží – 76-77: Skutk. 8,20 – 78 *malomocenství, které jest vydal sv. prorok Elizeus na Gezí*: srov. 4 Král. 5,27; Elizeus potrestal svého služebníka Gezí za to, že vzal proti jeho vůli od uzdraveného Námána stříbro a roucha

82 *od božieho těla* za podávání svátosti oltární; *od svatého oleje* od posledního pomazání – 83 *od třiděti mši* za třicet mši, odsloužených za splnění prosby toho, kdo je objednal; *od úvodu* od obřadu uvedení do kostela a očištění rodičky – 86 *za list* za listinu vystavenou biskupem a opravňující k vyzpovídání určitého počtu věřících – 88 *zíšť* získá; *šacuje výše* cení si, vymáhá více – 101 *nad tebu pomstím* vedlé *svatého ustavení* potrestám tě podle ustanovení církevního práva

103 *12 peněz*: necelý groš (na groš se tehdy počítalo 14 penízů) – 105 *někteří* některý – 114 *dvú neb tři člověku* (duál) dva nebo tři lidi; *kolekta*: mešní modlitba – 115 *vrť se* kolísá – 116 *duchu svobodného*: tj. nezatíženého lakotou – 118 *se mají v tom míti* mají se k tomu zachovat – 120 *na penězích* za peníze – 123 *nuzen nuzný*, potřebný; *bez zavázaní* bez závazku, bez povinnosti něco za to udělat

125 *synové Mamonovi*: Mamon, označující v bibli nashromážděný majetek, byl ve středověku pokládán za jméno ďábla – 127 *od správy* od příkazu, od naučení – 127-132:1 Tim. 6,8-11; *oděvec* oděv – 131 *upletli sú se* zapletli se, dostali se – 132 *položil* uložil; *Timoteovi*: Timoteus byl žák a průvodce apoštola Pavla, pečoval o křesťanskou obec v Efezu; dva Pavlovy listy jemu určené jsou pojaty do Nového zákona – 134 *v duchovenství* v duchovním stavu

137-138: Ž. 36,25; *siemě* plod, potomstvo – 138-140: Mat. 6,33 – 141 *doufaj jeho svatě milostí* měj víru v jeho svatě milosrdenství; *věrně* věru, opravdu – 144 *statečnějše* usilovněji – 146 *póžilkov kostelních* církevních příjmů – 146-148: Mat. 10,9-10; *nerodte sobiti sobě* nepřivlastňujte si – 149 *prvé* dříve – 151 *k tesalonienským* k soluňským

(Thessaloniké = Soluň), jimž Pavel adresoval dva listy, pojaté mezi novozákonní biblické knihy – 151-152: 2 Tes. 3,7-8 – 153-154: 2 Tes. 3,10 – 154 *hyběl* běda – 156 *byl* kdyby – 157 *jedne ač... počtů* ledaže počítají, považují – 158 *ani objeduce se* když se přejedí

163 *Innocencius papež*: míněn Innocenc II. († 1143); cit. z Dekretu Graciánova (Friedb. 1, 418) – 164 *pro obyčej* ze zvyku, pravidelně – 165 *Ustavenie*: zákon, tj. Dekret Graciánův (Friedb. 1, 399n.) – 167 *tržení* kupčení – 168 *nemenší* nezmenšuje – 169 *věcší* zvětšuje; *a mnějí...*: a domnívají se, že z toho důvodu se to sluší, že to považují za dávný obyčej (tj. brát platy za poslední pomazání a za pohřeb) podle zákona smrti (tj. podle zákona smrtelných lidí – nejasné místo) – 172 *an* který – 173 *od dávnějí* od dřívější doby – 175 *nepolehčuje* nečiní lehčím; *obtěžuje* činí těžším – 178 *sodomští muži*: podle Starého zákona bylo město Sodoma (u jižní části Mrtvého moře) pro zkaženost obyvatelstva zničeno sírou a ohněm – 179 *němým hříchem* sodomí, neprirozeným ukájením pohlavního pudu – 179-180: Gen. 19,9 – 181 *lží* lžou; *zlost protivná* zlá vlastnost odporující – 183 *přichýlen* náchylný, nakloněný

186 *vymluvíti* omluviti; *aby nebyl* že není – 188 *hotovější* vznětlivější; *prchne* rozlobí se – 189 *položiec rovné jiné příčiny* za okolnosti jinak stejných – 190 *těž totěž* – 197 *sú na tom zpolehli* spolehli se na to

202-205: Augustinus, De baptismo contra Donatistas (O křtu proti přívržencům Donatovým; PL 43,157) – 203 *rozumným dôvodem* rozumovým zdůvodněním – 206 *hodnější* vhodnější, správnější – 209 *přijítí* (dř. *přijieti*) přijmout – 209-210: týž spis Augustinův (PL 43, 143) – 210 *sv. Cyprián*: biskup v Kartágu, umučený r. 258, výroky z jeho listů Pompeiovi (PL 3, 1181) a Ceciliovi (PL 4, 396) – 212 *po pravdě* za pravdou – 213 *sv. Ambrož*: De virginitate (O panenství; PL 16, 286) – 215 *sv. Isidor*: Isidor Sevillský, výrok z 2. kn. Synonym citován podle Dekretu Graciánova (Friedb. 1, 23); *sv. Řehoř die*: list Anastasiovi (PL 77, 980), v němž cit. 1 Kor. 3, 11 – 216 *založení* základ

224 *zpětné založení* opačný základ, protizáklad – 225 *vigiljí* večerní bohoslužby; *prebendy* obročí, důchody spojené s církevní hodností – 226 *oltáře, kostely*: bohatí jedinci nebo instituce zřizovali kostely a oltáře a při nich místa pro kněze; *v zákon* do řádu, do kláštera – 230 *aby napomínali* aby upomínali – 231 *aby pohonili* aby poháněli před soud – 237 *odporný* odporující

242 *nadávají* obdarovávají jměním – 245 *jimi* za ně – 248 *obrokův* příjmů, výnosů – 253 *zavrženého* porobeného

259 *podlé světa* ze světského hlediska – 261-262: Mat. 10,37 – 262 *předkládají...* *nad Krista své přátely* dávají svým příbuzným přednost před Kristem – 265 *nezbohatil* jest neobohatil, neučinil bohatou – 266 *kakož* jak – 274 *povzdvižení* vzbuzení

278: Luk. 14,12; *nerod volati* nevolej, nezvi – 281 *orudí* nádobí – 282 *nákladité* nákladné – 284 *obořie* zboří – 285 *puďi, aby naložili* nutí, aby nesli náklad, aby dali na to peníze – 286 *přípravu* postroje

290 *svazkové* *dáblovi* pouta *dávlova* – 292 *otieže* otáže se – 293 *mnoho* o mnoho, mnohem – 294 *pravější* správnější – 296 *privodí* uvádí – 299 *podobná* vhodná, náležitá – 300 *jiťi* zajmout; *volně* snadno, dobrovolně – 303 *marnú* nicotnou, pomíjivou – 306 *záduší* církevní majetek

309 *kuběny, kněhně, ženimy* souložnice, kněžské kuchařky, lehké ženštiny – 311 *ofěry* obětní dary; *v obyčej sú...* *položili* v zvyk proměnili – 313 *statečně* dostatečně – 314 *nehody* špatnosti, zlořádu; *neopatří* neudělají žádné opatření – 317 *póhonoov* pohnání před soud (od duchovní vrchnosti) – 318 *lid osadní* osadníci, prostí věřící; *nesmí* neodvažuje se – 319 *proti zlosti* proti zlu, proti hříchu – 321 *aby vyvrhl* aby zavrhl, zanechal – 322 *zjevného* veřejného – 323 *tak jest Kristus* *přikázal*: srov. Mat.

18,16-17 – 325 *ustavení* ustanovení, nařízení; srov. Dekret Graciánův (Friedb. 1, 117), výrok papeže Alexandra II. – 330 *sv. Jan Zlatoustý*: Hus ho měl zvlášť v oblibě; *narážka* na výrok v jeho Homilii na epištolu k Židům (srov. PG 63, 69-71) – 331: 1 Kor. 5,7 (dále cit. 5,3-4, 5,6 a 5,3) – 334 *šatanu* ďáblu

336 *teď zde* – 337 *vyprci* vyvrhnouti, vyloučiti – 351 *dával od kolébky*: platil poplatek duchovní vrchnosti jako pokutu za to, že zplodil dítě – 356 *napřed jíti* předcházet, být vzorem

365 *vzpomenuch* (aorist) vzpomněl jsem si; *měněním* směňováním – 366 *pěči duši* péči o duše – 367 *znajímá* pronajímá (jde o najímání „třídníků“) – 368 *zakazuje* objednává, zajišťuje si – 370 *tři libry*: libra = 512 g – 371 *přetočiti* přetaviti (aby je snáze prodal) – 372 *se staví* zastaví se – 373: Jan 10,10; dále Jan 10,1 – 375 *Co j' co jest* – 379 *jsva vinná* (duál) jsme vinni

381 *najíti* (dř. *najieti*) pronajmout – 382 *obě bříše* (duál) obě břicha – 383 *musím u druhého obroka býti* musím se starat ještě o druhé obročí, o druhý důchod – 384 *dosti učiniti* vyhovět, splnit – 385 *dvořiti* sloužit u dvora – 387 *sbuď se* sžij se, dohodni se – 390 *vzdada* vzdaje, zanechaje

395 *ostati* zůstat; *poručiti* odevzdat – 396 *doufá mu duši* svěřuje mu duše – 397: ovčimi bobky se míní důchody, které plynou ze služeb věřícím (tj. ovčím) – 401 *se ostřiehaje* maje se na pozor; *aby ani podtrhlo* ani aby nepřivedlo k pádu, nestrhl

DCERKA

Jiný tón než z dosud známých projevů a spisů Husových zaznívá z jeho nevelkého traktátu *O poznání cesty pravé k spasení*, stručně nazývaného *Dcerka*. V tomto díle, určeném ženám, především Husovým posluchačkám a pannám žijícím u Betlémské kaple, nabádá k zbožnému životu. Neústupný bojovník ukazuje laskavou tvář vychovatele, který má porozumění pro radosti i strasti života. Nový tón výkladu je provázen zvláštní formou: dílko je rozděleno na deset kapitol a každá z nich začíná anaforicky oslovením „Slyš, dcerko, a viz a přichyl ucho své“, odvozeným ze žalmu (odtud vžitý název spisu), jež zesiluje důvěrný tón celého výkladu.

KAPITULA TŘETIE

Slyš, dcerko, a viz a přichyl ucho své, že potřebie tobě jest, aby poznala nynějšího života biedu. A věz, že bieda jest nedostatek dobré věci a tak jest bieda v duši i v těle. V duši bývá bieda, když milosti božie nemá a tak když boha právě nezná. Protož hříech smrtedlný duši jest návěččie bieda, 5 ač toho lidé biední neznamenají. Pak nedostatek těla jest práče, žiezeň, lačnost, horko, studenost neb zima, nahota, opilstvie a jiné bolesti, jenž se držie člověka až do smrti. Toť jest-li zdráv a nemá sbožie, chudoba ho nuzí, jest-li bohat, sbožie ho mučí, jest-li nemocen, tožf bolest hubí, jest-li pánem, musí slúžiti sluhám, aby dal každému potrebu. A tak sbožie dobývá s prací, 10 drží je s bázní, aby neztratil, a konečně pustí je lakomý s bolestí. Pakli jest chudý, slúží-li, tožf biedy dosti: tu musí střepěti, aby pánu neb paní ve všem uhověl. A nelze vždy uhověti, ani dobré obrátie ve zlé. Ani se zespí,